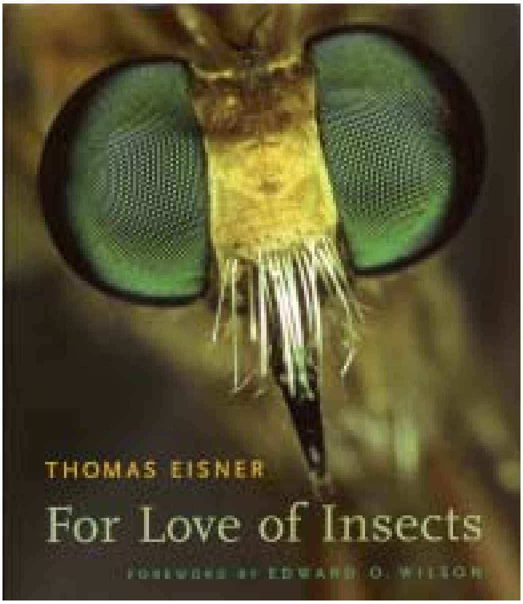
Njutningsfylld läsning om insekters försvarsmetoder

Thomas Eisner. 2003. For love of insects. The Belknap Press of Harvard University Press. Inbunden. 448 s. ISBN 0-674-01181-3. Pris cirka 21 USD hos amazon.com.

Detta är en bok om upptäckandets tjusning. Så inleder den nu 75-årige Thomas Eisner sin bok om sitt liv som engagerad entomolog och kemisk ekolog. På nästan 450 sidor fängslar han läsaren med fallbeskrivningar ur insekternas och kemins värld – vetenskapliga detektivhistorier!

Han började som de flesta av oss med insektsamlande i unga år och blev med tiden förgrundsfiguren i den kemiska ekologin – med insekterna som exempel och problemställare. Visst kräver kemi laboratoriearbete men livet igenom har han ändå förblivit den nyfikne fältentomologen. Här har han hittat inspiration och nya frågor. Att ge sig ut i naturen villkorslöst bara för att se vad man kan råka på är en metod som han hela tiden använt sig av. Så gick det till när han stötte på bombarderbaggarna och deras explosiva avfyrningar och inledde avslöjandet av deras bensokinonladdade puffar.

I olika kapitel berättar han med ett fängslande, rikt och vackert språk historia efter historia om entomologiska upptäckter, ekologiska frågeställningar och den spännande vetenskapliga vägen till deras kemiska svar. Här får vi träffa andra sprayande insekter såsom vandrande pinnar och skalbaggar, myror och de märkliga spindeldjuren amblypyger. Ämnena isoleras och identifieras som terpener, ättiksyra, kaprylsyra, myrsyra m.m. Det ligger med automatik något lockande och utmanande i insekter som avsöndrar vätskor vid störningar och Eisner identifierar vätecyanid hos tusenfotingar och bastardsvärmare, kartlägger anatomi och fysiologi kring deras syntes i insekten och svarar på den svåra frågan hur värden själv kan härbärgera sitt dödliga gift.

Vi får följa honom på hans givande nattliga vandringar med pannlampa, vara med när han upptäcker att vissa av stinksländorna förser sina tulpanlika ägg med en naken stjälk men att andra av dem garnerar stjälken som en kulkätting med små droppar av något. Dropparnas kemi klarläggs förstås, det visar sig vara en mix av olika aldehyder och deras skyddseffekt mot predatorer illustreras elegant och spännande.

Vi får vara med om avslöjandet av honornas lömska kannibalism på grannartens hannar i skalbaggsfamiljen eldflugor – på det mest förrädiska sätt och allt för att komma över ämnet lucibufagin. Och medge att ni aldrig sett en virvelbagge fångas av en fisk trots sin inbjudande vistelse i vattenytan. Eisner påvisar orsaken: ämnet gyrinidal som baggarna utsöndrar från bakkroppsspetsen vid störning. I Tales from the website berättas om spindelnätens ekologi med sådan intensitet och inlevelse att läsaren upplever sig sitta mitt i nätet. Kleptoparasiterna kring spindelns byten kartläggs och ämnet trans-2-hexanal från vissa stinkflyn visas vara mekanismen bakom attraktionen av flugor ur familjen sprickflugor. I eleganta experiment visar han med höghastighetsfilmning hur feromonfrisättningen från vissa fjärilar är pulserad, och hur svaret i elektroantennogrammet på hannen är likadant!

Men det mest lysande kapitlet är ändå det om kantaridin hos oljebaggarna spansk fluga och majbagge, ett för många andra insekter så begärligt ämne (i äggskyddande syfte) att helt osannolika beteenden utvecklats för att komma över detta. Kartläggningen av kemin och ekologin här är fantastisk vetenskap.

Eisner är inte bara en personlig och medryckande författare med humor och självironi, han är också en fotograf av klass. Och detta är ytterligare en av bokens stora kvaliteter. Den språkliga njutningen kompletteras av den bildmässiga. Och vetenskapligheten fullkomnas av en omfattande referenslista till varje kapitel.

I förordet som skrivits av hans vän Edward O. Wilson beskrivs han som den moderne Fabre. Man är förbehållslöst benägen att hålla med. Hans entomologiska minnen står inte Fabres efter.

Ingemar Struwe